

ACTELE DE LIMBAJ EXPRESIVE DIN PERSPECTIVA PRINCIPIULUI PRAGMATIC AL POLITEȚII

RAMONA-MARIA ZVIRID NECULA
Universitatea din București

1. Observații preliminare

1.1. Obiectul și obiectivele cercetării

Articolul de față pune în discuție funcționarea actelor verbale expresive, propunând observarea acestora prin prisma mecanismelor de ajustare reciprocă a comportamentului comunicativ al interacționilor. Analiza unui corpus de interacțiuni autentice ilustrează componenta marcată strategic a expresivelor, maniera în care acestea sunt performate și opunea pentru categoria celor conotate pozitiv sau pentru corespondentele lor negative, reflectând preferința vorbitorilor pentru strategiile polite și sau ale impolite și pragmatice: pe de o parte, actele expresive conotate favorabil – complimentul, lauda, mulțumirea – corespund strategiilor polite și pozitive (accelerarea relațiilor sociale, exagerarea admirării și a interesului față de interlocutor, sublinierea acordului); pe de altă parte, actele expresive cu impact nefavorabil – insulta, critica, reproșul – se asociază cu strategiile polite și negative (menținerea distanței în comunicare, disocierea de ceilalăți, afirmarea independenței) sau cu cele specifice impolite și pragmatice (de discreditare a interlocutorului), cu efecte dizarmonice în plan social.

1.2. Prezentarea corpusului studiat

Corpusul studiat ilustrează limbajul român vorbit în perioada actuală și se constituie exclusiv din interacțiuni autentice. Principala sursă folosită este reprezentată de schimburi comunicative desprinse din emisiuni televizate înregistrate, pentru care am folosit un sistem de transcriere simplificat. Conversațiile investigate reflectă o paletă variată de activități comunicative: sunt urmările formelor interactive dialogice, cu număr variabil de participanți, formele monologice nefără obiectul prezentei discuții; unele dintre acestea sunt reprezentative pentru comunicarea directă, în timp ce altele nu presupun coperțea interlocutorilor și sunt mediate de telefon, radio sau televizor; interlocutorii implicați participă la interacțiune prin prisma unor statute diferite, comparabile sau complementare, iar situația de comunicare prezintă grade variabile de formalitate; se remarcă, în plus, diversitatea tematică a conversațiilor.

1.3. Precizările teoretice și metodologice

Cadrul teoretic la care ne raportăm este reprezentat de sistemul de politie propus de Catherine Kerbrat-Orecchioni (1992, 1994, 2005), în care sunt asimilate și completate

modelul clasic de referință apar înănd lui Penelope Brown și Stephen C. Levinson (1987) și, implicit, contribuția sociologiei lui Erving Goffman din studiile dedicate interacțiunii (1969, 1973, 1974, 1987). La acestea se adaugă perspectiva modernă asupra conceptului de impolite, reflectată în volumul colectiv coordonat de Derek Bousfield și Miriam A. Locher (2008), considerat reprezentativ pentru cercetarea pragmatică de date mai recent rezervată subiectului. În consecință, adoptăm setul de concepții operaționale fundamentale corespunzătoare abordărilor menționate, dintre care cele mai importante sunt următoarele: imagine individuală (*face*), politie (*politeness*), politie pozitivă (*positive politeness*), imagine/fa pozitiv sau eu pozitiv (*positive face*), politie negativă (*negative politeness*), imagine/fa negativ sau eu negativ (*negative face*), act de gălăzitor sau valorizant (*face-flattering-act*, notat *FFA*), act amenintător sau devalorizant (*face-threatening-act*, notat *FTA*), act anti-amenintător (sau *anti-FTA*), act autoamenintător (sau *auto-FTA*), impolite (*impoliteness*).

Politețea este înseanță ca un comportament strategic prin care participanții la actele comunicative urmăresc protejarea reciprocă a imaginii lor individuale și între sine unei atmosfere de cooperare. În ceea ce privește specificul actelor verbale expresive, se poate spune că ele contribuție într-o măsură mai mare decât oricare altă clasă de acte de limbaj la controlul vorbitorului asupra imaginii individuale, întrucât atât ameliorarea imaginii cât și deteriorarea acesteia (ambele posibile prin intermediul expresivelor) depind în mod direct de mijloacele și formele de comunicare folosite.

Principala nuanță care se impune vizează disocierea conceptelor complementare de politie și impolite, dintre care cel de-al doilea corespunde unor preocupări mai recente de revizuire a teoriei tradiționale a politei și este asociat cu situațiile de deviere de la normele generice ale comportamentului politic. Dacă politețea presupune demersuri de menținere a unor relații armonioase și de evitare a situațiilor conflictuale în comunicare, impolitea se manifestă, dimpotrivă, prin folosirea unor procedee cu potențial agresiv, generatoare de tensiuni între indivizi.

În ceea ce privește distribuția diferențelor tipuri de acte de limbaj în cadrul interacțiunii și subordonarea lor față de unul sau de celălalt fenomen, este necesară, de asemenea, aplicarea unor criterii distinctive. Având în vedere complexitatea și heterogenitatea care caracterizează clasa expresivelor în ansamblu, considerăm utile, în acest sens, sugestiile pe care le oferă clasificarea actelor verbale propusă de Catherine Kerbrat-Orecchioni (1992), după criteriul efectului negativ sau pozitiv pe care îl poate avea asupra imaginii individuale. În cercetarea de față ne interesează nu doar expresivele care corespund actelor (auto)amenintătoare din modelul tradițional al politei, ci și celelalte subtipuri posibile încadrabile în această clasă (*anti-FTA*, *auto-FFA*). Introduse în variantele ulterioare de rafinare a sistemului elaborat de Brown și Levinson, ele se justifică, în mare măsură, prin dorința de a contracara caracterul excesiv de pesimist al concepției clasice asupra politei.

2. Realizările actelor expresive reglementate de principiul politei

În înțelegerea mecanismelor pe care politețea pragmatică le antrenăază în comunicarea curentă, se poate discuta despre două mari categorii de strategii, unele orientate către receptor, iar celelalte orientate către emițător. Prima categorie cuprinde exclusiv strategii favorabile receptorului și recomandă, pe de o parte, evitarea sau atenuarea amenintărilor la adresa imaginii celuilalt, iar pe de altă parte, realizarea de acte de tip *anti-FTA* la adresa interlocutorului. Acestea reflectă politețea în sens strict (politețea negativă sau pozitivă corespunzătoare iunilor de menajare sau valorizare a imaginii celuilalt) și sunt considerate mai importante, în practică. Cea de-a două categorie de strategii, orientate către emițător, pot fi în-

favoarea sau în defavoarea acestuia. În primul rând, emitorul trebuie să-i protejeze atât eul pozitiv, cât și eul negativ, salvându-i teritoriul său, în același timp, să spunzând eventualelor atacuri. În al doilea rând, strategiile orientate în defavoarea emitentului afirmă necesitatea de a respecta legea modestiei, prin atenuarea actelor *auto-FFA* și realizarea de acte amenințătoare la adresa propriei imagini.

Cât privește relația dintre cele două categorii de principii, interferențele sunt multiple, ajungându-se, uneori, chiar la situații contradictorii: în raport cu interlocutorul, emitorul trebuie să evite comportamentul cu potențial agresiv (sau nu critică) și, mai mult decât atât, să adopte comportamente anti-amenințătoare (sau laude, sau complimenteze); în raport cu propria persoană, locutorul trebuie să evite comportamentul cu potențial prea agresiv (autocritica explicită) și pe cel marcat anti-amenințător (autolauda), ba chiar să adopte uneori, într-o formă strategică, un comportament autoamenințător. Cu alte cuvinte, să te lauzi pe cineva este mai convenabil decât să te lauzi pe tine; să te devalorizezi pe tine, în anumite limite, este mai puțin grav decât să te devalorizezi pe cel lâț, ba chiar este de preferat; în plus, devalorizarea celuilalt este interzisă dacă vrem să rămânem în limitele unui schimb verbal politic.

2.1. Expresivele propriu-zise conotate pozitiv (mecanismele de funcționare)

În linii mari, actele expresive care comportă conotații favorabile sub aspectul conținutului propozitional și al intenției ilocuitoriale implică strategiile politești pozitive, concentrată asupra valorizării imaginii alocutorului.

2.1.1. Strategia priorității intereselor celuilalt

Una dintre strategiile fundamentale de politie privind comportamentul adecvat în raport cu interlocutorii constă în a acorda prioritate intereselor celuilalt și să înceapă în plan secund propriile interese: „le souci de l'autre est le réquisit fondamental de la communication polie” (Kerbrat-Orecchioni 1992: 190).

Complimentele sau laudele servesc cu succes acestui obiectiv, reprezentând unele dintre cele mai importante acte conotate favorabil, prin intermediul cărora locutorii pot face gesturi de politie la adresa partenerilor implicați în schimbul verbal. Sunt posibile atât realizările explicate, non-ambigüe, cât și cele implicate, după cum demonstrează exemplele:

- (1) **1 A: îmi place de tine, e și foarte drăguț.**
 2 B: mul umesc.

(Emisiunea televizată „Schimb de mame”)

- (2) **1 A: tot nu-n eleg eu de ce și tu regimur să, că nu: # nu cred că ai nevoie.**
 2 B: va:::i, mul umesc din toată inima!

(Emisiunea televizată „Schimb de mame”)

Dincolo de scopul ilocuitorial comun, actele de limbaj ilustrate în cele două exemple prezintă diferențe importante la nivelul formei de realizare. Primul compliment este formulat în manieră intensivă, prin intermediul unor structuri superlativă, corespunzătoare tehnicilor de politie *on-record* sau politie explicită. Cel lâț compliment este ilustrativ pentru politie *off-record* sau implicită, care mizează pe mecanisme ale indirectiei. Strategiile din a doua categorie se dovedesc fiind de fel de puternice și de eficiente din punctul de vedere al efectelor perlocutoriale precum cele din prima categorie, fapt care se reflectă și în mecanismele de spuns folosite.

2.1.2. Strategia maximizării meritelor celuilalt

În spiritul acordării de prioritate intereselor și imaginii celuilalt, vorbitorii recurg adesea la procedee prin care maximizează meritele interlocutorului, ca în cazul actelor expresive precum laudele sau complimentele capătă vizibilă notă de exagerare. Participanții la conversație acceptă în mod tacit convenia atribuirii unor merite exagerate, în virtutea reglementărilor comportamentului verbal politic. Respectând această strategie de realizare actele expresive conotă favorabil din secvențele următoare:

- (3) **1 A:** *fata asta este minunată . este frumoasă , este extrem de sensibil și profund , ceea ce nu se vede la televizor pentru că ea vrea să pară așa, mai rea, dar nu este așa, este nemaiîmpomenit !*

(Emisiunea televizată „Acces direct”)

Nota de exagerare ce caracterizează aprecierile transmise prin intermediul laudelor sau complimentelor din interacțiunile pe care le-am citat este susinută nu doar de semantismul termenilor evaluativi folosiți pentru desemnarea calităților (integritatea și uneori în sintagme cu efect stilistic sau având conotații superlativă), ci și de tiparul sintactic adoptat, multe dintre enunțuri fiind de tip exclamativ sau conținând elemente marcante intonatoriale.

2.1.3. Strategia cultivării unei imagini proprii favorabile

Sistemul de politie reglementează și comportamentele prin care vorbitorul se preocupă de propria imagine, pe care are obligația de a o proteja în comunicare. În conformitate cu viziunea goffmaniană, mecanismele interacțiunii cu ceilalăți presupun demersuri din partea vorbitorilor pentru a crea o impresie bună despre sine, fiecare individ având toate motivele de a-i fixa ca obiectiv controlarea impresiei pe care o produce. Actele expresive, de tipul autolaudei, atent manipulate, pot să contribuie la controlarea imaginii individuale în sensul punerii proprietății persoanei într-o lumenă favorabilă, ca în exemplul de mai jos, în care se remarcă intervențiile sistematice ale vorbitorului B, în sensul transmiterii unei imagini pozitive despre sine:

- (4) **1 A:** *bine v-am să sit stimați telespectatorii. bine să i venit domnule ludovic spieß. v-am invitat în studio nu numai că pe un bine cunoscut profesionist al operei, dar și că pe un profesionist al vitalității. cel puțin astăzi e impresia mea privindu-vă de-a lungul anilor de la distanță .*
2 B: *am fost și sunt un optimist, am încredere în forța mea, am încredere în sănătatea mea. [...] sunt un tip foarte deschis, foarte sociabil.*

(Emisiunea televizată „Profesioniștii”)

Deși normele comportamentului politic sunt locul unor asemenea intervenții, pentru a preveni o posibilă receptare negativă a acestora, sunt necesare anumite precauții din partea locutorului care să își asume rolul de autolaudă. Un principiu important al vieții sociale vizează dreptul individului de a se simți ca partenerii să îl respecte și să îl trateze corespunzător atunci când posedă anumite attribute sociale. Se impune, însă, respectarea a unei norme legale a modestiei în comunicare, potrivit căreia este de preferat ca vorbitorii să evite elogiiile la adresa proprietății persoanei, iar atunci când ele sunt considerate necesare, să fie realizate într-o manieră cât mai atenuată.

2.2. Expresivele propriu-zise conotate negativ (mecanisme de funcționare)

Dacă actele valorizante se pretează mai degrabă la formulări intensive, după cum am arătat în secvența anterioră, actele verbale expresive care vehiculează conotații negative la adresa imaginii destinatarului – într-un context sunt verbalizate, cel mai adesea, prin procedee de minimizare sau prin mecanisme ale indirectării.

2.2.1. Strategia minimizării defectelor celuilalt

Strategiile discutate în secvența anterioră li se adaugă o altă, potrivită ceea ce reia, simultan cu maximizarea meritelor interlocutorului, eventualele defecte ale acestuia trebuie prezentate într-o manieră atenuată, care să menajeze interesele acestuia și imaginea să înrelațiile interpersonale cu ceilalăți participanți la interacțiunea. Una dintre acestea vizează legitimitatea comportamentului nepoliticos reprezentat de acte de tipul criticii, al reproșului lui, ce apare ca procedeu substitutiv specific poliției negative:

- (5) **1 A:** *în afară de faptul că a fost un pic vocabularul tău mai extravagant [...] la modul general nu am ce să-i reproșez.*

(Emisiunea televizată „Schimb de mame”)

2.2.2. Strategia minimizării propriilor merite și a maximizării defectelor

În privința actelor cu potențial autoamenințător, acestea sunt interesante de urmat atât în planul producerii, cât și în planul receptării. Se poate considera că ele reflect cerințele politice și în masură în care, de obicei, este de preferat să minimalizeze propriile merite, concomitent cu afirmarea și maximizarea defectelor sau cu maximizarea meritelor celuilalt, ca în exemplele de mai jos:

- (6) **1 A:** *cine a făcut primul pas?*

2 B: *el a făcut primul pas, ca întotdeauna. eu sunt mai atractive, mai rea, și el face întotdeauna primul pas.*

(Emisiunea televizată „Acces Direct”)

Se evidențiază, de asemenea, unele dificultăți legate de performarea actelor de tip autoamenințător în comunicare. Catherine Kerbrat-Orecchioni remarcă natura nepolitică a actelor autodenigrante, prin care emitorul își plasează interlocutorul într-o postură incomodă, întrucât este obligat inevitabil la luarea de poziție. Această constrângere este vizibilă într-un exemplu, precum cel de mai jos, în care vorbitorul B încearcă să contracareze efectul negativ pe care l-ar putea avea acția de autocritică asupra imaginii emitorului:

- (7) **1 A:** *eu nu eram bun [...] nu eram bun, eram egotist [sic!], egoist, capricios.*
[...] m-am trezit de multe ori vorbind despre mine, dorind să fiu în mijloc, dorind să se vorbească de mine.

2 B: *dar nu toti actorii sunt cam a-a?*

3 A: *da, dar (...) nu era frumos.*

(Emisiunea televizată „Profesioniști”)

2.3. Expresivele marcate rituale și comportamentul politic

Așadar, cum am arătat anterior, includem în analiza noastră acele acte expresive încadrate în seria de ritoruri rutinizate, precum formulele de salut, formulele de mulțumire și cele prin care se realizează scuzele. Principalele particularități ale acestor acte sunt ocazională predictibile, natura recurrentă, structura fixă, dar și desemnizarea frecventă. Cât privește obiectivul lor

primordial, expresivele ritualice funcționează ca mărci lingvistice ale comportamentului politicos, în virtutea căreia vorbitorii își manifestă atenția și respectul față de ceilalți.

2.3.1. Schimbările confirmative și strategia interesului datorat celuilalt

Erving Goffman include în rândul ritualurilor confirmative formulele de salut și vorbe despre ritualizarea simpatiei asociate cu identificarea interlocutorului. Autorul afirmă că interpretarea comportamentului adoptat în cazul acestuia de a se saluta este mai mult sau mai puțin generalizată și vizează obligația vorbitorilor de a manifesta bucuria prilejuită de întâlnirea cu ceilalți. În plus, este pusă în discuție semnificația salutului interpretat ca dovedirea orientării favorabile a vorbitorilor unui față de celălalt. Aceasta este subordonată unei alte cerințe și politicii pragmatică, potrivit căreia este necesar să manifestăm interes față de interlocutor. Formulele de salut și eventualele construcții adiacente care reflect interesul acordat prezenței celuilalt pot fi urmărite în exemple de tipul celor de mai jos, în cadrul unei emisiuni televizate, moderatorul își introduce în scenă invitații prin intermediul unor intervenții relativ elaborate, care conțin formule de salut însă de aprecieri la adresa alocutorului:

- (8) 1 A: *a născut acum patru luni, dar când o vezi, nu ai zice că e mămică. a revenit la greutatea pe care o avea foarte repede, iar acum arată senzațional. daniela ghișorii dedică tot timpul fetii ei ei maria, dar evident că a fost în timpul, și în timpul său se întoarcă la proiectele ei muzicale. daniela și liviu sunt invitații mei și o să ne povestească ei mai multe. bună seara!*
2 B (Liviu): *bună seara, bună seara!*
3 A: *ia uita și-vă la ea! bine a venit!*
4 C (Daniela): *bună!*
5 A: *bine mă sănătățesc, cum ai reușit?*

(Emisiunea televizată „Acces Direct”)

Adoptarea unui comportament politicos, în mod deosebit în secvențele de deschidere a interacțiunii, îl asigură pe interlocutor de intențiiile „pa nice” ale emisarului, creând premisele unui schimb verbal armonios, non-conflictual.

Formulele de salut caracteristice pentru finală a unei interacțiuni sunt supuse, la rândul lor, unor constrângeri specifice. În general, o manieră politicosă de a încheia conversa și trebuie să evite încetarea bruscă a schimbului comunicativ, fapt care justifică evenualele structuri repetitive sau cumulul de formule folosite de către participanți, ca în exemplul:

- (9) 1 A: *mul umesc, mul umesc. am avut o călătorie foarte plăcută (...)*
2 B: *cu mare plăcere, cu mare plăcere doamna.*
3 A: *vă mul umesc foarte mult.*
4 B: *să nu tătești, numai bine. să rușinești mâna. o zi bună*
5 A: *o zi bună în continuare, la revedere. ne mai vedem. la revedere.*
6 B: *să rușinești mâna.*

(Emisiunea televizată „Să te prezintă pe cineva”)

Prin prisma constrângerilor impuse de normele politice și de *managementul imaginii*, încheierea unei interacțiuni se arată fiind o problematică: „Avec l'institution de l'« après vous, je vous en prie », il est parfois difficile de mettre fin à un échange” (Goffman 1974: 37).

2.3.2. Schimbările reparatorii și strategia compensării prejudiciului

În comunicarea curentă, a-numitele schimbări reparatorii sunt puse în legătură cu nerespectarea, de către unul dintre participanți, a unei obligații sau cu adoptarea unui

comportament care nu corespunde a tept rilor. Abaterea de la normele de comportament comunicativ i social atrage o serie de probleme, atât pentru cel ofensat, cât i pentru ofensator. Cel care a produs prejudiciul este obligat să i asume un act reparator, iar cel asupra căruia a fost îndreptat prejudiciul trebuie să acioneze în virtutea anumitor principii și să arate că se raportează la un sistem de sancțiuni și de valori. Aadar, pentru a respecta dezideratele comportamentului verbal politicos, vorbitorii trebuie să prevadă, atunci când situația de comunicare o impune, formularea unor acte de limbaj capabile să compenseze prejudiciile aduse interlocutorilor. Redăm în continuare un schimb verbal reprezentativ pentru complexitatea și rilor conversaționale necesare realizării cu succes a actului reparator al scuzei:

- (10) 1 A: *m-i veronico, ce, te-ai suprat pe mine?*
 2 B: *da, m-am suprat, c-mai fac proastă. n-am ajuns să m fac omul meu proastă.*
 3 A: *hai să-i spun, fiu atent aicea la mine. Îmi cer scuze, da? I-mi cer iertare. mieră? mieră?*
 4 B: *nu dom'le, nu.*
 5 A: *deci mieră sau nu?*
 6 B: *nu, am spus nu.*
 7 A: *da? de ce nu mieră? deci mi-am cerut iertare uite pentru vorba care-am spus-o. gata? e bine?*
 8 B: *puteam să mdescarc și eu să te fac într-un fel, tii? dar am cei apte ani de-acasă.*
 9 A: *bun, bun, deci eu am spus, deci m-am descrăcat și la nervi [...] n-am vrut să faci de prima dată cum am zis io și gata, asta o fost totuști problema.*
 10 B: *bine.*
 11 A: *deci io ti-am cerut scuze. ti-am cerut, da? pentru chestia astăzi vreau să accepă în măcar scuzele, da?*
 12 B: *da, bine. gata, te iert.*

(Emisiunea televizată „Schimb de mame”)

Amplă secvență interacțională citată ilustrează o structură mai elaborată a scuzei, care în varianta completă sunt compuse din următoarele elemente, realizate explicit sau subînțelese: expresia regretului, asigurarea cunoașterii regulilor și, implicit, a sanctiunilor ca urmare a încălcării acestora, respingerea verbală a comportamentului necorespunzător, însă și de disocierea de propria persoană ca urmare a adoptării unei conduite necorespunzătoare sau în dezacord cu regulile și, nu în ultimul rând, angajamentul de a remedia atitudinea sau îndeplinirea unei pedepse. Construcțiile care marchează insistența prezintă anumite riscuri și pot fi considerate în sine un nou act de impolite și la adresa interlocutorului ofensat, încrucișând manifestările lingvistice ale remușării necesități ele un dozaj strategic.

2.3.3. Alte intervenții rutinizate și strategia recompensării beneficiului

Uzul formulelor de mulțumire în situații prototipice în care există legături de poliție și în comunicare impună exprimarea recunoștinței față de interlocutor nu ilustrează mecanisme deosebite de funcționare. În majoritatea cazurilor, acestea se reduc la structura de bază constândă în verbul performativ specializat „a mulțumi”, folosit cu forma de indicativ prezent pentru persoana I singular sau plural (cu varianta coločivială de influență franceză „mersi”), sau la alte construcții derivate de la tiparul menționat, al căror grad de elaborare este dat de complexitatea unităilor adjuvante (adverbii sau locuitori „(tare/ foarte) mult”, „frumos”, „din (tot)suflet(u)/ din (toată) inimă()” etc.). Sentimentul de recunoștință poate avea un

obiect concret sau abstract, de obicei fiind vizate aciuni ale interlocutorilor dintre cele mai variate (oferirea de cadouri/ dona ii, acordarea de sprijin celuilalt .a.m.d.), aici cum reiese dintr-un exemplu de tipul:

- (11) **1 A: eu i-am adus parfumul meu.**
 2 B: mul umesc mult.
 3 A: acum într-o alt variant . este aceea i arom .
 4 B: s -l ar t la camer .

(Emisiunea televizat „Acces Direct”)

Mult mai interesant este, în schimb, folosirea pseudo-politicoasă ocasională a construcțiilor prin care se realizează actul mulțimii, specializează ca mărțișoi ale politicii, dar care se pot transforma în mărțișoi ale impolitei, atunci când se asociază cu o atitudine ironică, aici cum se întâmplă în exemplul:

- (12) **1 A: am i eu o întrebare la dumneavoastră dacă îmi permite i, doamnă scumpă i na a mea iubit**
 2 B: nicio na a ta iubit că e ti foarte răutăcioasă i nu și ce vorbe și, te rog
 3 A: dumneavoastră spune că sunteți na a mea. **m-a i botezat. v mul umesc c m-a i b găt în cazușul acela de apă . dar a a, nu și, de curioasă v întreb, de când am..., am 20 de ani, am înăplinit 20 de ani; **m-a i c utat vreodată, a i venit la mine cu vreun cadou, cu vreo bombonie**, mi-a i dat vreodată vreun telefon și mă întrebă i dacă mi-e bine, dacă mi-e rău? când eram în spital la filaret, a i venit vreodată pe patul meu de spital și mă întrebă i ce mă doare sau ce am?**

(Emisiunea televizat „Acces Direct”)

În schimbul interacțional observat, contextul dezambiguiizează relația tensionată dintre interlocutori – angajați într-un conflict verbal – și intențiile lor ilocuționale reale: este vorba, de fapt, despre o falsă recunoaștere; atitudinea asociată actului de mulțime este trucată, iar beneficiul căruia împotriva corespunde formulările de mulțime este minimalizat și prezentat într-o perspectivă ironică. Un asemenea demers depășește cadrul comportării politicoase, intrând în sferea impolitei.

3. Concluzii

Cercetarea de față confirmă existența unor presiuni multiple pe care sistemul de politice le exercită asupra mecanismelor de folosire a actelor de limbaj expresive în comunicare. Am încercat să surprindem în analiza noastră câteva dintre elementele importante care intervin în alegerea unui tip sau altul de strategii pentru realizarea actelor expresive. Aceste procese de selecție solicită competența vorbitorilor, întrucât presupun o evaluare cât mai pertinentă a gradului în care actele de vorbire folosite afectează imaginea participanților la interacțiune. Respectarea de către interacționanii a unui cod care prevede, între altele, protejarea imaginii individuale și a imaginii celorlalți, comportă numeroase justificări, de la preocuparea mai generală a vorbitorilor pentru evitarea ostilităților, până la atașamentul natural față de propria imagine sau dorința de a oferi protecție celor din jur.

SURSE

„Acces direct” (emisiune televizat de divertisment).
„Profesioni tii” (emisiune televizat de tip portret).
„Schimb de mame” (emisiune televizat de tip reality-show).
(înregistrări audio-video disponibile online la adresele: accesdirect.al.ro, www.eugeniamavoda.ro, <http://www.primatv.ro/emisiuni/schimb-de-mame.html>)

BIBLIOGRAFIE

- Austin, John Langshaw, 1962, *How to do things with words*, Oxford, Oxford University Press.
- Bousfield, Derek, Miriam A. Locher, 2008, *Impoliteness in language. Studies on Its Interplay with Power in Theory and Practice*, Berlin/ New York, Mouton de Gruyter.
- Brown, Penelope, Stephen C. Levinson, 1987, *Politeness. Some universals in language use*, Cambridge, Cambridge University Press.
- Coulmas, Florian (ed.), 1981, *Conversational Routine. Explorations in standardized communication situations and prepatterned speech*, La Haye, Mouton.
- Goffman, Erving, 1969, *Strategic interaction*, Philadelphia, University of Pennsylvania Press.
- Goffman, Erving, 1973, *La mise en scène de la vie quotidienne*, Paris, Minuit.
- Goffman, Erving, 1974, *Les rites d'interaction*, Paris, Minuit.
- Goffman, Erving, 1987, *Façons de parler*, Paris, Minuit.
- Kerbrat-Orecchioni, Catherine, 1992/ 1994, *Les interactions verbales*, II/ III, Paris, Armand Colin.
- Kerbrat-Orecchioni, Catherine, 2001, *Les actes de langage dans le discours. Théorie et fonctionnement*, Paris, Nathan Université.
- Kerbrat-Orecchioni, Catherine, 2005, *Le discours en interaction*, Paris, Armand Colin.
- Searle, John R., 1970, *Speech Acts. An Essay in the Philosophy of Language*, Cambridge, Cambridge University Press.
- Traverso, Véronique, 2007, *L'analyse des conversations*, Paris, Armand Colin.
- Watts, Richard J., Sachiko Idde, Konrad Enlich, 2005, *Politeness in Language. Studies in its History, Theory and Practice*, Berlin/ New York, Mouton de Gruyter.

EXPRESSIVE SPEECH ACTS AND POLITENESS PRINCIPLE

(Abstract)

The present paper deals with the way in which the performance of expressive speech acts in Romanian reflects particular politeness strategies. The analysis of a series of authentic interactions reveals the fact that, most of the time, face flattering acts (i.e. compliments, thanks) are related to positive politeness strategies, while face threatening acts (i.e. complaints, insults) rather indicates the use of negative politeness strategies, or even impoliteness strategies